

Oranje' te traceren. Hij moet het doen met een lijst van geraadpleegde collecties, bezochte instellingen en geconsulteerde boeken. De auteurs verwijten de Oranjes en diverse oud-ministers geheimzinnigdoenerij als het gaat om het recente verleden. Zelf stellen zij hun lezer evenwel niet in staat hun tekst te verifiëren. Men kan nu niet nagaan waar hun informatie eindigt en hun hypothese begint. Een tweede bezwaar vormt het onvermogen van de auteurs om historisch te verklaren waarom destijds zo'n behoefte bestond de ongerechtigheden uit prins Hendriks leven (en uit dat van andere leden van de elite) te verhullen. Eigenlijk blijft de 'conspiracy of silence' van de Nederlandse pers aangaande de Oranjes voor hen louter een moreel probleem dat vanzelf een oplossing vond door de openhartigheid van de huidige samenleving in de Lockheedzaak en de onthullingen van L. de Jong inzake prins Hendriks liefdeleven. Een ander bezwaar tegen dit boek vormt voor mij de inhoud van de niet te traceren Oranjedossiers die de auteurs openen. Ik wil het belang van Mien Abbo, Greet Hofmans en Francois van 't Sant voor de Nederlandse geschiedenis niet loochenen. Maar toch vraag ik mij af of hun optreden veel te maken heeft met wat men op grond van de theorie betreffende de staatsvormingsprocessen of de mentaliteitsgeschiedenis belangwekkend kan achten in het fenomeen van het koningschap. Ongetwijfeld wijden de auteurs veel aandacht aan de trivialia die ook in het verleden de contra-mythe van belang achtte. Maar het is een ouderwetse belangstelling. Een laatste bezwaar vormt het feit dat de auteurs ondanks hun kritische opstelling teveel zaken voor vaststaand aannemen. Een voorbeeld. Het is juist dat de Nederlandse monarchie in deze eeuw de geschiedschrijving niet evenzeer bevorderde als de Britse koningen. Het staat evenzeer vast dat Nederlandse ministers in hun memoires over penibele kanten van hun omgang met het staatshoofd zwegen. Maar met die vaststelling kunnen objectieve auteurs niet tevreden zijn. Zij dienen te verklaren waarom memoires en politieke biografieën voorheen in Nederland zeldzaam waren. Zij dienen eraan toe te voegen dat ook Britse politici hun lezers niet aan hun neus hangen hoe zij met het staatshoofd botsten; dat de wereldwijze officiële Britse biografen bepaald geen kritische levensbeschrijvingen maakten waarin gedetailleerd de politieke, godsdienstige of seksuele hobbies van vorsten uit de doeken werden gedaan. Juist de Britse monarchie met haar grote afstand tot de staatsburgers leent zich voor de historiografische stilering en objectivering van het koningschap waartoe onze twee auteurs niet in staat lijken te zijn. Zou men tenslotte in het voetspoor van Arlman en Mulder bepaalde instanties willen verwijten de vorstenbiografie niet te hebben gestimuleerd, dan zou dat verwijt niet alleen de drie opvolgsters van Willem III treffen, maar ook de geschiedbeoefening van na de tweede wereldoorlog. Ja, de Nederlandse academische wereld heeft in tegenstelling tot de Britse en Belgische de geschiedkundige analyse van de functies van het koningschap in staat en samenleving zelden de moeite van het bestuderen waard geacht. Het terrein blijft zodoende braak liggen. Men kan Arlman en Mulder van dat laatste in ieder geval geen verwijt maken.

C.A. Tamse

D.P. Blok, W. Prevenier, DJ. Roorda, e.a., ed., *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, XV, *Nieuwste tijd* (Haarlem: Fibula-Van Dishoeck, 1982, 493 blz., f 149,—, ISBN 90 2283 816 1).

Deel vijftien van de *Algemene geschiedenis der Nederlanden* beschrijft de eigentijdse geschiedenis, zoals die zich tussen 1940 en 1980 in België en Nederland heeft voorgedaan. Relatief de meeste aandacht gaat uit naar de tweede wereldoorlog; 100 van de 450 bladzij-

RECENSIES

den zijn daaraan besteed. Voor de periode 1945-1980 behandelen diverse auteurs voor beide gebieden het economisch leven, het maatschappelijk-politieke leven, het socio-culturele leven, de internationale politiek en de dekolonisatie. Bij die verschillende onderdelen hoort een beredeneerde bibliografie. Een index van persoonsnamen sluit dit verzamelwerk af. Biografische notities betreffende de auteurs ontbreken evenwel.

De kwaliteit verschilt uiteraard van bijdrage tot bijdrage, maar het geheel is een onmisbaar instrument voor wie zich in de eigentijdse geschiedenis van de Nederlanden wil inlezen. Wie zich wil verdiepen in deelaspecten van die periode vindt doorgaans een voortreffelijk uitgangspunt in de beredeneerde bibliografie. Niet alle auteurs maken expliciet melding van de leemten in de kennis omtrent de contemporaine geschiedenis. Die lacunes zijn grotendeels toe te schrijven aan de ontoegankelijkheid van de archieven. Daarnaast weerhoudt een zekere drempelvrees de historici van de Lage Landen om zich ten volle op de geschiedenis van de eigen tijd toe te leggen. Op dat punt verschillen zij alvast van hun Angelsaksische collega's. Bij die terughoudendheid gaan ze al te licht voorbij aan het exclusieve voordeel dat de contemporaine historicus heeft, namelijk dat hij kan werken met mondelinge getuigenissen.

Misschien ligt precies in die terughoudendheid de verklaring van het feit, dat de redactie gemeend heeft voor de bijdragen over het socio-culturele leven in België en Nederland en het economisch leven in België, een beroep te moeten doen op niet-historici. Deels is die keuze ook te verklaren door de zeer enge kring, uit dewelke de redactie alvast voor de bijdragen over België heeft gerecruteerd. Deze aanmerking houdt geenszins een afkeuring in van de interdisciplinaire aanpak die in ruime mate de eigentijdse geschiedschrijving kenmerkt. Daarmee is ook geen afbreuk gedaan aan de artikelen die F.P. Gout, J. Struye en G. Vandewalle leveren.

In de inleiding voert de redactie enkele traditionele argumenten aan, waaruit blijkt dat de eigentijdse geschiedschrijving op wetenschappelijk verantwoorde wijze kan worden beoefend. In verband met de methodologische problematiek is het niet onaardig te verwijzen naar Geoffrey Barraclough, die in zijn onvolprezen *Introduction to Contemporary History* beklemtoont, dat de eigentijdse geschiedschrijving aan dezelfde eisen moet voldoen als de geschiedschrijving van de andere tijdperken. Hij waarschuwt dat eigentijdse geschiedenis meer moet zijn dan 'scratching about on the surface of recent events and misinterpreting the recent past in the light of current ideologies'. Daartoe is volgens hem nodig dat zorgvuldig gezocht wordt naar de wortels die de hedendaagse feiten in het verleden hebben. Precies op dat punt schieten heel wat auteurs tekort; hun artikelen zijn al te zeer geregeerd alsof de periode 1940-1980 los staat in de geschiedenis. Terecht benadrukt J.C.H. Blom in zijn artikel over Nederland tijdens de Duitse bezetting (56), dat de continuïteit vaak te veel uit het oog wordt verloren. Zijn pleidooi om 'de oorlog tenminste mede te plaatsen in de ontwikkelingen in het zogenaamde interbellum', geldt *mutatis mutandis* voor de globale periode die in deel vijftien van de AGN aan bod komt. Auteurs die daaraan voorbijgaan missen de kans om de dieperliggende structuren, de veranderingen op iets langere termijn, in hun betoog te verwerken. Het artikel van E. Witte over het maatschappelijk-politieke leven in België wijkt daar duidelijk vanaf, vermits deze auteur ernaar streeft de door haar besproken periode onder te brengen in de structurele factoren die in de Belgische geschiedenis te onderkennen zijn. Ook J.L. Vellut in verband met de dekolonisatie van Kongo en, in mindere mate, F.P. Gout in verband met het socio-culturele leven in Nederland plaatsen de evenementen in de bredere stroom van de geschiedenis. Vermits de contemporaine geschiedschrijving per definitie niet kan aanduiden, wat het uiteindelijk resultaat zal zijn van de diverse tendenzen die mede het beeld van de naoorlogse

periode bepalen, is het des te noodzakelijker dat de historici voor dat tijdperk zeer secuur natrekken, waar de oorsprong van de verschillende facetten van het eigentijds gebeuren ligt.

Wie zich de moeite getroost de Nederlandse en de Belgische bijdragen onderling te vergelijken, zal het opvallen dat de kennis betreffende de Nederlandse eigentijdse geschiedenis veel verder gevorderd is. Dat is in hoofdzaak toe te schrijven aan het feit, dat de Nederlandse overheid in ruime mate aan het wetenschappelijk onderzoek tegemoetkomt, terwijl het merendeel van de Belgische archieven door een totaal achterhaalde archiefwet voor de contemporaine geschiedschrijving niet kunnen worden aangewend. De bijdragen over de tweede wereldoorlog bieden daarvan een goede illustratie. J.C.H. Blom verwijst naar de zeer gedetailleerde kennis die onder andere is opgeslagen in het magistrale werk van L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog*, waarmee het onderzoek nagenoeg werd afgerond. H. Balthazar daarentegen begint zijn artikel met te wijzen op een aantal witte vlekken en vraagtekens, die in verband met de Belgische bezettingsgeschiedenis blijven bestaan.

Een structureel tekort in deel vijftien is dat de bijdrage van D. van Velden over Nederlands-Indië tijdens de tweede wereldoorlog, geen tegenhanger vindt in een bijdrage over Belgisch Kongo in dezelfde periode. De enkele zinnen die J.L. Vellut in zijn artikel over de dekolonisatie daaraan besteedt, vullen die leemte helemaal niet op.

M. van den Wijngaert

W. Bot, *Tegen fascisme, kapitalisme en oorlog: het Marx-Lenin-Luxemburgfront, juli 1940-april 1942* (Amsterdam: Uitgeverij Syndikaat, 1983, 196 blz., f24,75, ISBN 90 6719 001 2).

Dit geschrift handelt over de geschiedenis en de ideeën van een illegale organisatie die voortgekomen is uit de kring van de Revolutionair Socialistische Arbeiderspartij, waarin H. Sneevliet de voornaamste figuur was. De auteur spreekt zelfs over 'Sneevlietbeweging' om deze stroming binnen de Nederlandse arbeidersbeweging tijdens het interbellum te karakteriseren (112-113). Deze partij was in 1935 gevormd door een fusie van de oudere RSP van 1929 met de OSP van 1932, welke laatste door afsplitsing uit de SDAP was ontstaan. De RSP en haar opvolgster de RSAP ontleenden hun kracht voornamelijk aan de oude vakcentrale het NAS, waarvan zij min of meer de politieke uitdrukking waren. Sneevliet was sinds 1924 voorzitter van dit verbond. Binnen de Nederlandse verhoudingen nam deze groepering een tamelijk sektarische positie in, al kon zij gelden als de afspiegeling van de stroming-Trotsky in de revolutionaire arbeidersbeweging. Maar de gewezen medeleidsman van de Sowjetstaat heeft vanuit zijn Amerikaanse ballingsoord in de tweede helft der jaren dertig de politiek van Sneevliet ten aanzien van de vakbeweging in Nederland volledig afgekeurd.

Na de Duitse bezetting in mei 1940 schakelde de RSAP terstond over naar ondergrondse werkzaamheid, die gestalte kreeg in het Marx-Lenin-Luxemburgfront. Het NAS bestond nog enige maanden voort, maar Sneevliet had zijn functies daarin reeds neergelegd. De illegale organisatie van het front nam enige honderden leden der vroegere partij op en ging over tot de uitgave van een aantal periodieke publikaties. Sneevliet was ook thans 'de onbetwiste leider' (16). Vanaf november 1940 verscheen het propagandablad *Spartacus* (weliswaar in druk zelfs), waarin het eigenaardige standpunt van deze stroming tegenover oorlog en bezetting was neergelegd. Men koos voor het zogenaamde derde front van het proletari-